

ХУҚЫҚ—МӘМЛЕКЕТ ҚОРҒАҰШЫСЫ

«ИНСОН ВА ҚОНУН»

КУШ — ЭДИЛЛИКТЕ

Газета 1996—жыл
1-сентябрден баслап
шыға бастады

10 СЕНТЯБРЬ

1997 жыл

28 (35)

СӘРСЕНБИ

сатыуда еркин баҳада

АДАМ ХАМ НЫЗАМ

ҚАРАҚАЛПАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ХУҚЫҚ ҚОРҒАҰ УЙЫМЛАРЫНЫҢ ЖӘМИЙЕТЛИК—ХУҚЫҚЫЙ ГАЗЕТАСЫ

ИНСАН МӘПЛЕРИН ҚОРҒАҰ ЖОЛЫНДА

Қарақалпақстан Республикасы хуқық қорғау уйымлары тәрәпинен пуқаралардың мүрәжетлерин, шағым арзаларын шешиў, олардың нызамлы талапларын орынлаў бойынша нызамлардың саррас хәм бир қәлипте орынланыўы бойынша бир қанша жумыслар исленип атыр.

Прокуратура хызметкерлерин тәрәпинен Өзбекстан Республикасының 1994 жыл 6 майдағы «Пуқаралардың мүрәжетлерин ҳаққындағы нызамы хәм усы нызамның орынланыўы үстинен прокурорлық бақлаўды елде күшейтиў ҳаққындағы Өзбекстан Республикасы Бас прокурорының 1994 жыл 28 сентябрь күнги №17 буйрығы талапларын орынланыўы бойынша бир қанша нәтийжели жумыслар исленбекте.

Келип түскен арзалар бойынша жумыс алып барылганда гейпара жууапкершиликти лаўазымларда ислеп жүрген шасхлар өз исине итибарсызлық пенен қараў жағдайларыда ушыраспақта.

Мысалы, Қоңырат районында «даўыт-ата» бажыхана постында хәмде «Алтынқол» елати пуқаралардың өзин-өзи басқарыў уйымының жумысын тексерип көргенде, бирқанша кемшиликлердиң бар екенлиги анықланған. Атап айтқанда: №5 «Даўыт-ата» бажыхана

постында пуқаралардың «Пикир хәм усыныс» китаплары дүзилгени менен шкафта сақлап қойылғаны, «Пуқараларды жеке қабыллаўдың кестеси»де қыстырылып қойылмағаны, жоқарыда көрсетилген нызамның 10-статьясы хәмде 7-статьясы талаплары пүткиллей бузылып атырғаны мәлим болды, бул нызам талапларын бузыўшылықлар ҳаққында Қарақалпақстан Республикасы Бажыхана хызметин баслығы атына жазба усыныс киргизилип, тексериўдиң жуўмағы радиоға шығып сөйлеў жолы менен жария етилди. Ал «Алтынқол» елати пуқаралардың өзин-өзи басқарыў уйымының жумысында да бир қанша нызам талапларының бузылыў жағдайлары анықланған. Пуқаралар Акимиязов, Уразов ҳ. т. басқалардың «дүканнан тиисли унларды ала-алмай атырмыз» деп жазған арзасы бойынша тексериўди толық өткермей, қарәжетиниз болмаған соң ала алмағансыз, ҳәзирги ўақытта ун бериў мүмкиншилиги жоқ,—деп жууап берген Т. Тажимуратов, жәрдем пул ала алмай атырғаны бойынша түскен арзаларда шала жууап берген. Усы ўәжлер бойынша уйым ақсақалы Н. Аллаяровтың атына ескертиў хәмде жазба усыныс киргизилген.

Және бир мысал келтирип өтсек, Нөкис қаласы пуқарасы З. Қасымова танысы Н. Абибуллаев алтын сырғамды алып кетип қайтарып бермеди, деген мазмундағы арзасын 1995 жыл ишки ислер бөлиминен берген. Бул арзаны тексериў участка ўәкили Ж. Меңлибаевқа тапсырылған, участка ўәкили оул арза бойынша тексериў жүргизбестен жуўмақ жазыў менен шекленип, жауып таслаған. Арза ийеси буннан кейин сол ИИБне бир неше мәртебе арза берген, бирақ бул арза тексерилместен қалып келген. Арза-шағым шешиў үстинен жетерли бақлаў алып барылмағаны ушын З. Қайпова Республика прокуратурасына арза менен мүрәжет етиуге мәжбүр болған.

Қарақалпақстан Республикасы прокуратурасы тәрәпинен З. Қайпова арзасы тексерилип шығылып, оның арзасында көрсетилген ўәжлерин тастийықланғаннан соң, пуқара Н. Абибуллаев қарсысына жынаятлы ис қозғатылып, Нөкис қалалық суды ҳүкими менен Абибуллаев нызамлы жазасын алды.

Мөкеме, кәрхана, шөлкемлер басшылары тәрәпинен мийнет нызамларының бузылғаны ҳаққында хәм пуқаралардың мийнет ҳақыларын хәм напақаларын

ала алмай жүргенлерин ҳаққында арзаларда келип түспекте.

Мысал келтирип өтсек, Тахтакөпир районы прокуратурасына пуқара З. Ахмамбетова район электр байланысы бөлиминен «Мени жумыстан асассыз босатты» деген мазмундағы арзасы келип түскен. Бул арза бойынша тексериў алып барылганда, тексериў жуўмағында электр байланыс бөлимининң баслығының буйрығы Мийнет Кодексиниң талабына қайшы ҳалда шығарылғаны анықланып, бул буйрықты бийкар етип, пуқара Ахмамбетованы өз жумыс орнына қайта тиклеп, мәжбүрий бос жүрген күнлерин ушын оның орташа мийнет ҳақысы төленген.

Усы жылдың 6-айы ишинде прокуратура хызметкерлерин тәрәпинен улыўма 870 пуқара қабыл етилген, соның ишинен 466 пуқараны шахсан прокурорлардың өзлери қабыл еткен. Ал 204 пуқара мийнет жәмәәтлеринде қабыл етилген. Қабылда болған пуқаралардың шағымлары хәм талаплары бойынша жумыслар нәтийжели исленип, оларға жууап хәм түсиниклер берилип атыр.

Мақсет ТЛЕУИМБЕТОВ.
Қарақалпақстан Республикасы прокурорының жәрдемшиси. 2-дәрежелли юрист.

ЖЫНАЯТШЫНЫ УСЛАҰҒА ЕРИСТИ

Август айында республикамыз аймағында пуқаралардың бир-бирине дене жарақатын салыў жынаятлары жиий-жиий жүз берип, айырымлары ауыр ақыбетлерге алып келди. 24-август күни Хожели қаласы пуқарасы М. Абдухаликовты белгисиз адам басына арматура менен урып қашып кеткен. Ол ауыр жарақатланып, емлеўханаға түсти. Бул ауыр жынаят ислеген пуқара излеў нәтийжесинде усланды хәм ким екенлиги анықланды. Ол Ангелыс көшесинде жасаушы А. О. деген пуқара болып шықты.

1997-жыл 23-август күни Шымбай районы пуқарасы А. Сагиев өз үйинде қайтыс болған. Суд медициналық экспертизаның жуўмағы бойынша бул пуқара бас мийине қан қуйылып қайтыс болғанлығы анықланды. Излеў нәтийжесинде Қырқ-қыз көшесинде жасаушы М. А. иркиўге алынды хәм жынаятлы ис қозғатылды.

Нөкис қаласында «Түн» операция етип атыр. Өзине бекитилген маршрут

бойынша түнги бақлаўда жүрген министриликтң МАИ бөлимшесиниң инспекторы, милиция аға лейтенанты Махмуд Гафаров, милиционер Сулайман Юсупов А. Шамуратов көшесинде жасаушы пуқара М. Турсынбаевты белгисиз адам пышақ пенен жарақатлап қашып кеткенлигин еситип, дәрхал излеўге киришти. Түнги саат 03,45 те көшеде олар өзлери гүманланған пуқараларды иркип, айыпкерди сол түнде тауып иркиўге алыўға еристи. Бул пуқара Нөкис қаласында жасаушы С. Р. болып шықты хәм оның қарсысына жынаятлы ис қозғатылды.

Қырағы милиционер М. Гафаров, хәм С. Юсуповлар Нөкис қалалық ишки ислер бөлимин басшылары тәрәпинен хошаметлеўге усыныс етилди.

Нөкис қаласында «Түн» операциясы даўам етпекте.

Пердегүл ӨТЕНИЯЗОВА,

ҚР ишки ислер министрлигиниң инспекторы, милиция капитаны.

АТА КӘСИБИНИҢ ИЙЕСИ

Өзиниң таңлаған кәсібин ийлеўди алдына мақсет етип қойған Венера Ерниязова, орта мектепти литкергеннен соң Нөкис мәмлекетлик Университетиниң юридикалық факультетине оқыўға түсти. 1984 жылы жоқары оқыў орнын

табыслы тамамлап, өз мийнет жолын Республика прокуратурасында инспектор болып жумыс ислеўден бастады. Ол 1988 жылы Нөкис қаласы прокуроры жәрдемшиси, 1989 жыл март айынан бастап Қарақалпақстан Республикасы прокуратурасында улыўма бақлаў бөлимининң прокуроры, Қарақалпақстан Республикасы прокурорының кадрлар бойынша аға жәрдемшиси, ал ҳәзирги ўақытта улыўма бақлаў бөлимин баслығының орынбасары лаўазымында хызмет етип атыр.

Әдиўли ана, еки перзенттиң анасы. — Дурис, ҳаял-қызлар ушын машақатлы болса да бул кәсипти таңлағаныма налынбайман себеби мениң әкем усы кәсип ийеси еди. Мен өмиримде ата кәсібим ийелегениме жүдә қуўанышлыман.

Мениң баслы мақсетлеримниң бири, жаңаша жол менен баратырған ғәрезсиз Республикамыздың раўажланыўына қолымнан келгенше өз үлесимди қосыў,—дейди Венера Ерниязова.

Биз Венера Ерниязованың жумысларында үлкен-үлкен табыслар, келешек әрманларында бәлент парўаз тилеп қаламыз.

П. ХАБИВУЛЛАЕВ.

НЕСИЙБЕМИЗ

Устирт жазықлығына кетип баратырған машина зымырап гүзар жол менен бир тегис баратыр. Әтирапымызға көз жиберип қарасақ, жап жазық майданға ҳәўесин келип, ҳаўасына зейиниң ашылып адам сондай йошланып қосық аутқында келеди, өттең...

Мәңзил узақ, сезикли секирер дегендей оның тек ой дыққаты Айбүйір әтирапына жайласқан. Қоңырат районы №5 бажыхана нәубетшилеринен аман-есен өтиў.

Бажыхана посты Қоңырат Бейнеў автомобиль жолының 13 км. жайласқан. Япырмай бала «пост» нәубетшилеринен қалай өтемиз деп ойланды.

Бир-бирине таптым-таптым ҳәзирше дем алайық таң атар алдында жөнеп кетемиз. Олар бул ўақытта шырт уйқыда болады «Уйқы менен әли тең» деген емеспе?...

Ойласылған шешим бир-бирине мақұл түсип дем ала бастады. Таң саз берип киятырған маҳәл. Ойласылған ой пыт-шыт болды. Узақтан сапқа дизилип киятырған машинаны көриўден бажыхана нәубетши хызметкерлериниң Шираддин Бекимбетов, Қалмурат Реймов, салық инспекция хызметкериниң Нолат Қуўандықовлар тәрәпинен тоқтатылды.

Бул жүк машинасы «КАМАЗ» 53—20 маркалы мәмлекетлик номери 96—02

СЫРТҚА

ДДД және «КАМАЗ» 54—10 маркалы мәмлекетлик номери 23—09 ТСЖ. «КАМАЗ» мәмлекетлик номери Р 0052 ФЕ автомашиналарында хәр түрли палыз бақша өнімлерин тийелген хәм нызамсыз түрде сыртқа алып баратырған жеринде тоқтатылды.

Бажыхана посты хызметкерлерин тәрәпинен 9 жынаятлы ис қозғатылып Республикалық прокуратураға өткерилди.

Усы бажыхана постының ўақытша меңгериўшиси Абат Төрәмуратов гүрриңлесиў барысында былай дейди. Би-зиң постымызда барлығы 13 хызметкер

ислейди. Быйылғы жылы 7 ай ишинде улыўма 721434 сўмлық Республикамыздың тысқарысына алып азық-ауқатлы затлар тоқтатылып тийисли орынларға тапсырылды.

Тәртип бузыўшылардың хәр биринен 10 мың сўмлық жәрима өндирилди. Иркилген затлар саўда шақапшалары арқалы халыққа сатылды.

Пост хызметкерлерине халқымыздың ырысқы-несийбесин сыртқа шығармай ислеп атырған ислеринде табыслар тилеп қаламыз.

Ж. ТАҚИРБЕРГЕНОВ.

КЕТПЕСИН

ЭКОНОМИКА ТАРАҒИДАҒИ ЖЫНАЯТЛАРДЫҢ АЛДЫН АЛАЙЫҚ

Бүгінги кунде Ўзбекистон Республикасында, соның ишинде Қарақалпақстан Республикасында халықтың күн көрис аўхалын жақсылау, адамлардың жасау шараытларына мүтәж болған машқалаларды шешиў, ҳәр бир жақсы ис, оаслама тек инсан ушын, оның ийгилиги ушын алып барыўи кереклигин билемиз.

Сонлықтанда, Ўзбекистон Республикасы Президентини И. А. Каримов 1997-жыл инсан мөлери жылы деп жәриялады, демек күнделикли турмысымызда инсан мәни, — инсанның өмириндеги машқалалары бул ең баслы машқала.

Сондай бир ўақытта республикамыз аймағында оның экономикасына, рауажларына кері тәсирин тийгизетўын, жәмийетлик, мәмлекетлик мүлклерди ҳәр түрли жоллар менен жырып-жеу, өзлестириў, кемис келтириў, пара алыў, қосып жазыў, жынаятлары елде азаймай атыр, әсиресе бундай жынаятлар лаўазымлы шахслар тәрәпинен, мекеме, кәрхана басшылары, жеке кәрханалар, материаллық жуўапкер шахслар тәрәпинен садир етилмекте.

Экономика тараўында дизимге алынып атырған ҳәр бир жынаят республикамыз бюджетине, мекеме, кәрханаларға, колхозларға жүдө көп муғдарларда материаллық зыянлар келтирмекте, бундай жынаятлар алдынан ойласылып, қалған ҳүжжетлер дүзиллип, қәлбеки есаплар (отчетлар) беріў жолы ҳәм лауазымлы шахслардың өз хызмет лауазымларынан пайдаланып, өз жеке нәплерин гөзлеп, байлық арттырыў мақсетлеринде жүз бермекте.

Сонлықтанда, бундай жынаятлар қастан, биле-тура исленген аўыр жынаятлар есапланады, мәмлекетлик мүлклерди жүдө көп муғдарда талан-тараж етиў, өзлестириў, кемис келтириў, пара алыў, пара беріў, қосып жазыў жынаятлары судлар тәрәпинен қаралғанда нызам талабына асас биринши ўазыйпа, бул айыпкер шахслардан жырып жеу нәтийжесинде келтирген материаллық зыянларын өндириў, соннан кейин жынаят дәрежесин есапқа алған ҳалда өдил жаза тайылаў болып есапланады.

Турмысымызда айырым адамлар тәрәпинен нәпсихорлыққа берилиў, дүньяға көз тоймаўшылық, ҳәр түрли жоллар менен пара талап етиў, дөмеғойлик жы-

наятлары азда болса орын алып киятыр. мысалы: пухара м. Арықбаев ҚР Бажыханасына қараслы қоңырат районында жайласқан №5 балы постында инспектор болып ислеп жүрип, 1996-ж. 10-октябрь күни усы пост арқалы Қашқадарья уалаяты пухарасы Найль Вагизов өзіне тийисли болған 6 тонна жүзим ҳәм 7 тонна пиязды 2 «АМА» автомашинасы менен Россия Федерациясы Ярославль қаласына алып баратырғанда, оны тоқтатып, жүклердиң таможенный декларациясын тексерип көрип, «Сиз Ташкент уалаяты Гишкунирек посты арқалы өтиўиңиз керек, маршрут сол пост арқалы өтиўге берилген, бизиң посттан өтпейсиз, изиңизге қайтасыз, егерде 50.000 (елиў мың) Россия рублин берсең усы жерден өткерип жиберемиз» деп тауламашылық жолы менен Найль Вагизовтен 50.000 Россия рублин пара сыпатында алғаннан соң оның таможенный декларациясына штамп басып регистрациядан өткерип, машиналарын достан өткерип жиберип атырғанда ҚР Ишки ислер Министрлиги хызметкерлери тәрәпинен ұсланған.

ҚР Жоқарғы Судының жынаятлы ислерди судлаў коллегиясының 1997 жыл 13-январь күнги ҳүкими менен М. Арықбаев айыплы деп табылып 10 жыл мүддетке еркинен айырылды, мал мүлки мәмлекет пайдасына конфискация етилди.

Инсан болып дүньяға келгеннен баслап оның ата-анасы, ол жасаған жәмийет оны ҳақыйқый азамат болыўға, ели, Уатаны, халқы, ата-анасы, өзиниң халқы, өзиниң инсанийлық абыройы ушын жасаўға, шын мийнети менен табыс табыў, хожалық асыраў, турмыста ҳадал мийнети менен абырой—атаң арттырыўға шақырады.

Бирақта, пухара М. А. Арықбаев усаған азаматлардың нызам қорғау органларында, лауазымлы орында ислеп турып, пухараларды алдап, қорқытып, өз лауазымынан жынайы пайдаланып, биле-тура пара алыў жынаятына қол урганлығы шыдамсызлық аўхал. Оның бир жынайы ҳәрекетин бир қатар заң органларының адресине дақ түсиреди, орган хызметкерлерине деген жаман түсиникти, исенимсиликти туўдырады.

Өз инсанийлық нәпсине тоймағанлардың бири пухара Т. Баўетдинова болып шықты. Ол Нөкис қаласындағы — Узмевасабзавот банксында бас бухгалтер лауазымында ислеп жүрип, лауазымлы шахс бола-тура пухара Г. Досымбетоваға «Узмевасабзавот» банксынан оның «Солнышко» атлы киши кәрханасына 1996-жыл 4-апрель күни есап-санақ счетын аштырып, кредитке пул алыў мақсетинде хабарласқанда Т. Баўетдинова «гарант беріўиңи хат аламан» деп 10.000 сўм пулды пара есабында алып, ҳүжжетлерди туўылап, «Солнышко» кәрханасына 500.000 сўм кредит пулды өткеріўге жәрдем берген, жәнеде Г. Досымбетоваға 500.000 сўм кредит пулды алып бергени ушын

оннан тауламашылық жолы менен жүдө көп муғдарда 100.000 сўм пара талап етип, оннан 50.000 сўмды пара ретинде алғанда ўақтында ҚР ИИМ хызметкерлери тәрәпинен ұсланған.

ҚР Жоқарғы Суды тәрәпинен Баўетдинова 1996-жыл 12-декабрь күнги ҳүкими менен айыплы деп табылып 5 жыл мүддетке еркинен айырыў жаза-сына судланды, өзіне тийисли мал-мүлик мәмлекет пайдасына конфискация етилди, тергеў дәўиринде оннан алынған 17500 сўм пул, 2168 сўм пул ҳәм алтын буйымлар мәмлекет пайдасына конфискация етилди.

НЫЗАМ ҲӘМ ЭКОНОМИКА

Ата-бабамыз «Гүзе күнде сынбайды, бир күни сынады» дейди, бул жүдө дүрыс гөп, себеби, үш перзенттиң анасы, жоқары мағлыўматлы, банк бас бухгалтер лауазымын ийелеп, жәмийет, мәмлекет алдында миннетли ўазыйпасынан сыртқа шығып Т. Баўетдинова бундай аўыр жынаят ислеўге ким мәжбүрлеген?

Оны бундай жынаятқа оның нәпсиз мәжбүрлеген, мусылманшылықта биреўдин затын алма, биреўге қиянет ислеме, ғарип-қәсерге жағдайың келсе садақа берип жүр, перзентлеринди ҳадал асра, биреўлердиң несибесин балаларыңа көргизбе, өз маңлай ҳадал мийнетиң менен хожалық асра деген даналық сөзлер бар. Ата-бабаларымыздан қалған бундай дана сөзлерге итибар берип ғана қоймастан, оларды турмысымызда әмелге асырыўи-мыз тийис.

Жәмийетлик, мәмлекетлик мүлклерди ҳәр түрли жоллар менен жырып жеу, өзлестириў, усындай жынайы жоллар менен байлық арттырыўға қаратылған жынаятларда кескин азаймай атыр.

Мысалы: пухара К. Салаев Төрткүл районы палыз өнимлерин таярлаў ҳәм сатыў мекемесинде директор болып ислеп жүрип, 1995-жыл 22-апрель күни накладной менен мекемеге кирис болған 250.000 дана 1—литрлик банкада томат пюреини, 5000 дана банка жүзим ишимлигин, улыўма баҳасы 708700 сўм, ҳеш бир ҳүжжетсиз сатып жиберип, оннан түскен ақшаларды өз жеке мәпине өзлестирип жиберген.

ҚР Жоқарғы судының 1996-жыл 24-октябрь күнги ҳүкими менен К. Салаев айыплы деп табылып 6 жыл мүддетке еркинен айрылды, мал-мүлки конфискация етилди.

Пухара Т. Есенов Шымбай районы нефть өнимлери менен тәмийинлеў кәрханасында цех баслығы болып ислеп жүрип, усы кәрханада директор болып ислеген Қурбанов Бердах бенен жынайы тил бириктирип, өз жуўапкершилигиндеги жанармайларды жүдө көп муғдарда талан-тараж етип, бензинлерди сатып 6 млн. 366 мың 999 сўмлық жанар майларды өзлестирген ҳәм усы суммада Шымбай нефть өнимлери кәрханасына материаллық зыян келтирген.

ҚР Жоқарғы Судының 1997-жыл 14-апрель күнги ҳүкими менен Т. Есенов айыплы деп табылып, 12 жыл мүддетке еркинен айырылды. Б. Қурбанов 7 жылға еркинен айырыў жазасына судланып, мал-мүлклері мәмлекет пайдасына конфискация етилди.

Пухара Р. Исакова Нөкис қаласында «Айзада» киши кәрханасында баслық болып ислеп жүрип «Қарақалпақстан санаат қурылыс» ашық түрдеги акционерлик жәмийетине қараслы өндирис тәмийинлеў басқармасы баслығы менен бған 7 күн ишинде «ГАЗ-24» автомашинасының 5 дана двигателин әкелип беремен деп шәртнама дүзип, сол мекемеден өзиниң атына №29 исеним қағаз ҳәм №1 накладной менен 500.000 сўмлық вексель алған. Кейин Р. Исакова бул 500.000 сўмлық вексельди Хорезм ўалаяты Хазарасп қаласына барып, сол суммаға трикотаж товарлар сатып алған бул товарларды нақ пулга сатып 210.000 сўм ақша қураған, усы суммадан өзіне 1 дана видео-двойка «Дайва» баҳасы 23.000 сўм, 6000 сўмға 1 дана 48 размер кожаный куртка, танысы М. Қалиевқа 23000 сўмға 1 дана «Дайва» видео-двойка ҳәм қарызы ушын 30.000 ақшасын қайтарып берген, қалған пулларды да өз мәплерине жумсап, өзлестирген.

ҚР Жоқарғы судының 1997 жыл 20-февраль күнги ҳүкими менен Р. Исакова айыплы деп табылып 8 жыл мүддетке еркинен айрылды, мал-мүлки, алынған айрақлы затлар мәмлекет пайдасына конфискация етилди, тайынланған жазаға ОЗР Президентиниң 1996 жыл 7-август күни Амнистия ҳаққындағы Пәрманының 1-статьясы «б» бөдине асас азат етилди.

Бундай фактлерди жәнеде көптеп келтирсе болады, олардың ҳәммесин айтып отырғанын, бундай экономикамызға, халықтың күн көрис жағдайына тиккелей тәсирин тийгизетўын жынаятлардың алдын-алыў, оларды кескин азайтыў, барлық жақсы нәрселер, илөжлар, адамлардың турмысын жақсылаўға қаратылған жақсы нийетлерге ерисіўимиз тийис.

Президентимиз И. А. Каримовтың «Елим деп, журтым деп жанып жасау керек» деген сөзинде қаншелли елме, журтыма, туўысқан халқыма деген итибары, сезими, сүйиспеншилиги сезилип тур.

Усындай бир ўақытта мекеме басшыларының, лауазымлы шахслардың өзлери ийелеп турған лауазымларынан жынайы түрде пайдаланып, өз жеке мәплерин ойлап, байлық арттырыў мақсетинде жынаятқа қол урыўлары шыдамсызлық аўхал, сонлықтанда басшы хызметкерлерди тәрбиялаў, таңлаў ҳәм тайылаўда жуўапкершиликте күшейтетўын ўақыт жетти деп ойлаймыз.

А. А. УТЕМУРАТОВ.

Қарақалпақстан Республикасы прокуратурасының бөлим прокуроры 1-дәрежелі юрист.

СУРАТЛИ АХБОРОТ

Мурод 1963 йил Беруний тумани «Бибозор» ж/хўжалигида туғилган. 1983 йили Урганч авто-йўл техникумин тугатди. 1985 йил ҳарбий хизматдан қайтғач, Беруний туман ИИБ га нозир бўлиб ишга кирди. Ўн йилдан ошдики у хизматда ҳамиша хушёр.

Мол бозори ёнидаги поstda турган пайтида 30—21 КП «Москвич»—412 русумли машинаниң келиши унда шубҳа уйғотди, ва тўхташ ишорасини қилди. Янглишмаган экан машина катта тезликда ўтиб кетди. Мурод орқасидан қувди. Машина туқай томон борадиган йўлга бурилди, бироқ дамба устида бо-

тиб, бир қадам ҳәм ўрнидан жилмай қолди.

Машина ичидан битта кореец ва учта рус миллатига мансуб кишилар чиқди. Етиб келган милиция ходимиға ташла-нишди. Улар милиция ходимини удди-ришиб, кийими, қуроли, ва машинасини болиб қочинишмоқчи эди.

Афсуски ниятларига етиша олмадилар. Ёш милиционер сал кам бир соат дамоа устида жиноятчилар билан мардларча олишди. Дамба устида тинмай кўтари-лаётган чанг-тўзондан ҳайрон бўлган. «Қиятобод» ж/хўжалиги звено бошлиғи Машариф Абдалов яқинроқ келиб, нима

Суратда: Қарақалпақстан Республи-каси ДАН ходими, милиция старшина-

си Мурод Матякубов ҳайдовчи ҳуж-жатларини куздан кечирмоқда.

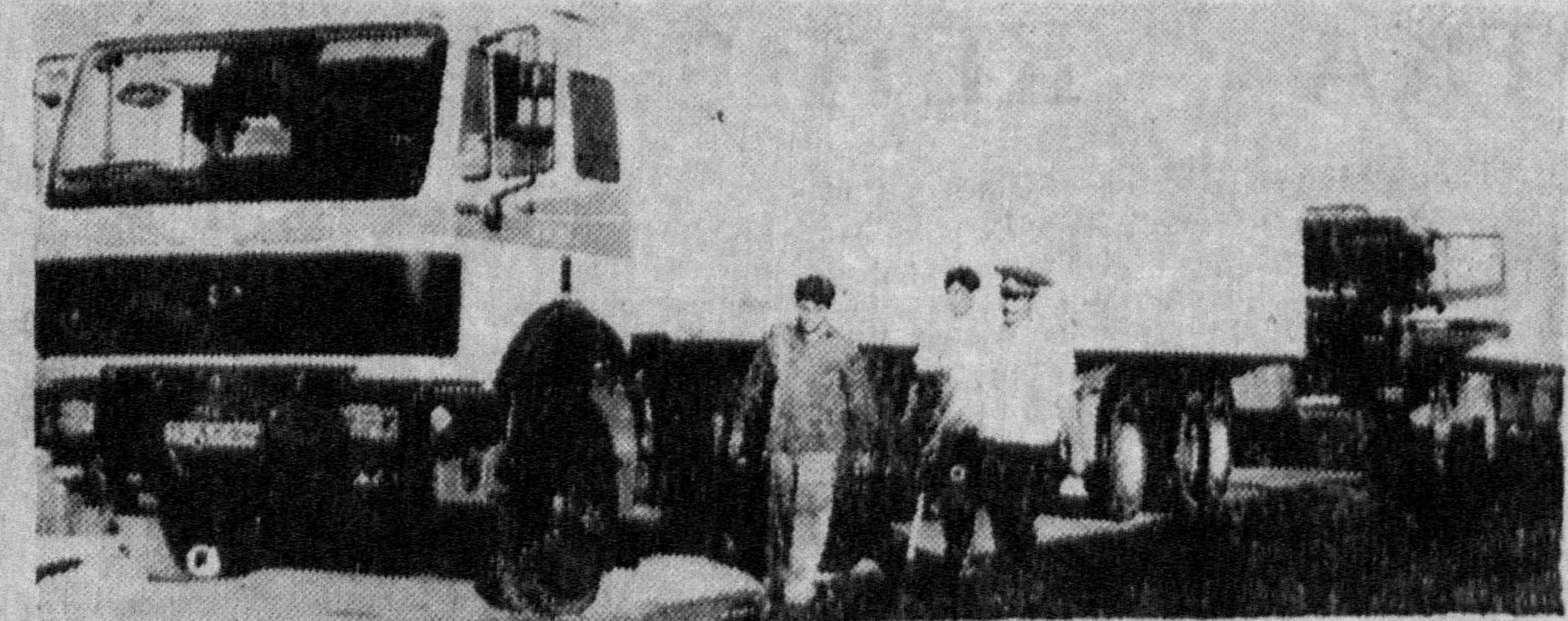
бўлаётганини билади-ю, бутун звено колхозчиларини шу томонга бошлаб бо-ради. Жиноятчилар оломонни қуриб, ўзларини туқайға уришади. Лекин улар қочиб қутилиша олмади. Туман ИИБ, ЖКБ ҳатмовок, Нукуслик И. Н. нинг машинасини ўғирлаб қочганлар экан.

Яна бир мисол, у поstda турган пай-тида Беруний тумани «Озод» ж/хўжалигида яшовчи Н. И. ва А. Б. лар томонидан худудга кири-

тилаётган 116 кг. кўкнорни ушлаб қо-лишга муваффақ бўлди. Раҳбарият унинг ишчанлиги, талабчанлиги ва дов-юраклигини ҳисобга олиб, уни республи-ка ДАН бўлимига ишга олишди.

Ҳозирги кунда ДАН ходими, милиция старшиниси Мурод Матякубов респуб-ликаниң жанубий чегара поstda ҳәм хушёр турмоқда.

Д. ХУДОЙШУКУРОВ,

Суратда: Қарақалпоқстан Республикаси ДАН ходими, милиция старшина-си Мурод Матякубов хизмат вақтида.

МЕҲНАТДАН КАМОЛ ТОПГАНЛАР

Инсон вояга етиб эс хушини танигандан кейин ҳаётда ўз ўрнини топишга, ўздан яхши ном, соғлом фарзанд қолдиришга ҳаракат қилади. Ун йил бир синф, бир партада ўтириб, мактабни тугатишган, Ражаббой ва Пошшононлар ҳам 1952 йил баҳорида, мустақам онла қуришга аҳду—паймон қилишганди.

Орзулари бир ниятлари холис бўлган ёшларга омад кулиб боқди. Улар шу йили Тошкент давлат университетининг ҳуқуқшунослик факультети талабаси бўлишди. Ўқиш ва турмуш ташвишларини ёш онла сабр билан, бир-бирига елкадош, ва маслакдош бўлиб енгиб ўтишди. Ички хизмат идораларида 25 йил ишлаган Ражаббой ака гоёт шарафли ва машаққатли йўлни босиб ўтди. Тўрткўл туман ИИБ да катта участка вакили бўлиб ишлаган кезлари, жойларда жиноятчиликнинг олдини олиш учун профилактик ишларни кучайтирди. Жиноятларни очишда фаол иштирок этди. 1971 йил қиш охирида баҳор шамоллари эса бошлаган кунларнинг бирида, Тўрткўл шаҳар Панфилов кўчасидаги нақшидор дарвозали уйда ўғирлик содир бўлди. Уй эгалари тўйга кетишганидан фойдаланиб, номаълум кимсалар, уйини шийидом қилишганди. Участка нозир, ёш милиция ходими Ражаббой Ибодуллаевнинг тахмин—гумонлари тезкор гуруҳини «Ленин йўли» ҳозирги «Мискин» ж/хўжалигига бошлади. Ҳеч қерда ишламайдиган, хўжаликнинг 2 бригадасида яшовчи, Қиличмурод уйда бемалол ухлаб ётган эди. Милиция ходимларини кўргач ўзини йўқотиб қўйди. Участка нозир унга, қариндошига, унинг берган тузига, туширганини хиёнат қилганини батафсил тушунтириб берди. Маълум бўлишича Қиличмурод мардикорлик қилиб, пул ишлашдан деб, шаҳарга келган—у жиний гуруҳга қўшилиб қолган. Оқибатда ўзи яшаб турган амакиси Сотимбойнинг уйини тунаш учун шерикларига имконият яратиб берган. Тунда бошлиғи Тўхтабой Қурбонов Хўжайли туманидаги қабристонларнинг биридан тутиб келтирилади. Ражаббой ака ҳаётида бундай воқеалар бўлимида ишлаган пайтларида ҳам бир қанча жиноятларни, уюшган жиний гуруҳларни фаш этишда фаол иштирок этди. У ўзининг ҳалол меҳнати билан жамоа, маҳалла, ва аҳоли ўртасида обр—этибор қозонди. 1992 йили майор унвонига истеъфога чиқди. Пошшонон опанинг ҳам ҳаётидаги мавқеи, обр—этибори умр йўлдошиникидан ортқ бўлса ортқидир асло кам эмас. Рўзгор ташвишларини сабр-тоқат ва матонат билан енгиб утган Пошшонон опа меҳнатдан камол топган ҳақиқий аёллардан биридир. Опа 30 йил ҳуқуқни муҳофаза қилиш органларида ҳалол ва самарали хизмат қилди. Шунинг 15 йилида Тўрткўл туман судига раҳбарлик қилганлар. Ҳукуматимиз томонидан Пошшонон опанинг меҳнатлари ўз вақтида муносиб тақдирланган. Бир неча марта Ўзбекистон ва Қорақалпоғистон Республикалари Олий Совети Президиумнинг фахрий ёрликлари, 1981 йилда эса «Қорақалпоғистон Республикасига хизмат кўрсатган юрист» фахрий унвонига сазовор бўлди. Ҳозир қарилк гаштини сураётган Ражаббой ака ва Пошшонон опа 8 нафар фарзандни вояга етказиб, ҳаммасини олий маълумотли қилиб, уйли-жойли қилиб, роҳату фароғатда яшомоқдалар. Албатта бу бахтли кунларга етишда,

қанчадан-қанча суронли йилларнинг машаққатли дамлари бошдан ўтганини ҳар бир фаросатли киши англаб олиши қийин эмас. Зеро инсон ўз бахтини, ўз меҳнати билан яратади деган ҳикмат ҳам бежиз айтилмаган. Фарзандлар ичида икитаси ота-она йўлидан боришга аҳд қилишди. Замира Ибодуллаева тумандаги Йўлдош Қурбонов номли коллежда меҳнат ҳуқуқлари ва давлат назариясидан ёшларга билим бермоқда. Бахтиёр Ибодуллаев туман ИИБ—да катта-участка вакили бўлиб хизмат қилмоқда. Мустақиллигимизнинг беш йиллигини нишонлаш арафасида бу хонадонга яна бир қувончли хабар келди. Ўзбекистон Республикаси Ички Ишлар Вазирлиги ички хизмат генерал—полковники З. Алматов буйруғи билан Ибодуллаев Бахтиёр Ражаббаевич «Ўзбекистон Республикасида наъмунали хизмат кўрсатган участка вакили» фахрий унвон билан тақдирланган эди. Бахтиёр ўрта мактабни тугатиб, ниятини отасига айтганида Ражаббой ака бир зум ўйланиб қолди. Бу хизматнинг нечоғли маъсулйатли ва шарафли эканини билган отанинг қалонда ҳам хадик ҳам фахр бор эди.

— Ўғлим, — ота боласининг елкасига қўл ташлаб сўз бошлади. — Тўғриси ота касбига меҳр қўйди деб фахрланаман, лекин шу билан бирга эплаб кетармикан деб хадиксираб ҳам турибман, чунки эртага милиция формасини кийганингдан кейин, ҳамманинг кўзи сенда бўлади. Ҳар бир сўзининг, ҳаракатининг кўзатиб турилади. Сен нафақат тартиб сакловчи, балки бу йўлда ҳаммиса одамларга ўрнак бўлишинг керак. Буни ҳеч қачон унутма.

— Ташвиш қилишга ҳожат йўқ. Юзингизни ерга қаратмайман,— деди ўғил.

Бахтиёр дастлабки шу фаолиятини қуриклаш бўлимида оддий милиционерликдан бошлади. 1988—90 йилларда Тошкентда ўрта махсус милиция мактабида билимини бойитди. Кейинчалик республика ИИБ академиясидан сирдан ўқиб, 1997 йили ўқишни муваффақиятли якунлади. Ота насихатига амал қилган ўғил ҳаммиса ҳалол ва виждонан хизмат қилишга ҳаракат қилди. У вакиллик қила-

ётган ҳудуд шаҳарнинг энг серкатнов кўчаларига, маиший хизмат кўрсатиш шохобчалари кўп булган, ҳамда деҳқон бозори жойлашган ерга тўғри келади. Шу боис ҳам Бахтиёр кечаси кундузи тиним билмайди. Шаҳар раҳбарияти, маҳалла оқсоқоллари билан тез-тез учрашиб, маслаҳатлашиб туради. Зарур чора тадбирларни белгилайди. Семашко кўчасида яшовчи Гултойим Яхшимуродова бир яшар ўғилчиси йўқолганлиги ҳақида йиғлаб, милиция бўлимига кириб келди. Зудлик билан тезкор гуруҳ тўзилиб, оёққа турди. Шунда Бахтиёрга «Г. Худойберганава исмли аёл, кўпдан бери менда ўзининг хатти—ҳаракатлари билан шубҳа уйғотиб юрибди. Шунинг уйини бир тинтув қилиб кўриш керак» деган фикрни билдиради. Тезкор гуруҳнинг ўз вақтида етиб нелиши натижасида Г. Худойберганаованинг бошқа қилмишлари ҳам фаш бўлди. Янги олиб келган ғиёвандлик моддаларни яшириб улгурмади. Қўшмачи аёлнинг уйдан панох топган ҳаёт гаштини сураётган ҳар ҳил ёшдаги ошқ маъшуқлар ҳам қочишга жой тополмай қолди. Гаразли мақсадда ўғирланган бола онаси бағрига қайтарилди. Мазкур жиноят 60 дақиқада очилди. Одил суд Г. Худойберганаовани 9-йил озодликдан маҳрум этишга қарор қилди.

Мустақиллигимиз беш йиллиги Бахтиёр учун кўш байрам бўлиб хотирада қолади. Наъмунали хизмат кўрсатган участка нозирини унвон билан табриклашганларида у «бу бир менга эмас, мана шу жамоага берилган унвон деб биламан. Чунки ота-онам мени уқитган бўлсалар, шахсий таркиб тарбия қилди, ургатди, ҳақиқий меҳнатга тоблади. Бахтиёр ҳам ота-онаси каби уйқусиз тунлар, таҳликали кунлар ортида яширинган, эл осойишталиги йўлида қилинадиган машаққатли меҳнати орқали камол топиши шубҳасиз. Чунки унинг озод ва обод Ватани, меҳрибон ота-онаси, садоқатли умр-йўлдоши, бир-бирдан ширин беш фарзанди, ва ахил жамоаси бор. Бахтиёрнинг бахтиёрлиги ҳам ана шундандир.

Д. ХУДОЙШУКУРОВ.

Суратда: милиция майори Ражаббой ака ва Пошшонон опа фарзандлари ҳамда набиралари даврасида.

ҚОНУННИ БАЖАРИШ— БУРЧИМИЗ

Элликқалъа тумани юридик маслаҳатхонасида биринчилардан бўлиб Гулистон Бектурдыева, Бахтиёр Отажонов, Мадрид Ходжиев, Равия Раджапова, Жамолдин Нурумбетовлар узларининг адвокатлик иш фаолиятларини бошлаган. Ҳозирги кунда Гулистон Бектурдыева Тўрткўл тумани юридик маслаҳатхонасида адвокат, Бахтиёр Отажонов Элликқалъа тумани ички ишлар бўлимида катта терговчи, Давлат Шамуратов Элликқалъа тумани ички ишлар оулимида терговчи, Мадрид Ходжиев Амударё тумани прокуратурасида терговчи, Сабур Абдуллаев Бегуни тумани юридик маслаҳатхонасида адвокат, Бахтиёр Нурматов Тўрткўл тумани юридик маслаҳатхонасида адвокат, Равия Раджапова Элликқалъа тумани натариял идорасида натарислик иш фаолиятларини давом қилдириб келмоқдалар.

Ҳозирги кунда эса юридик маслаҳатхона Олтин Ернязова, Оғила Мамбетова, Умар Боғибековадар адвокатлик лавозимида ишлаб келмоқдалар.

Юридик маслаҳатхонаси адвокатларининг ҳуқуқлари ва адвокатлик фаолиятининг кафолатлари 1996-йилнинг 27-декабрь куни қабул қилинган Ўзбекистон Республикасининг «Адвокатура тўғрисида»ги Қонун билан ҳимояланган оулиб адвокат касби фаолиятини амалга ошириш чоғида қуйндаги ҳуқуқларга эгадир.

Тегишли масалаларни ҳал этишга ваколатли бўлган барча идоралар, корхоналар, муассасалар ва ташкилотларда жисмоний ва юридик шахсларнинг топшириғига мувофиқ уларнинг манфаатларини ифода этиш ва ҳуқуқларини ҳимоя қилиш;

юридик ёрдам кўрсатилиши муносабати билан давлат органларидан, корхоналар, муассасалар, ташкилотлардан ҳамда бирлашмалардан зарур бўлган маълумотномалар, тавсифномалар ва бошқа ҳужжатларни сураш ва олиш;

юридик ёрдам кўрсатиш учун зарур бўлган масалалар юзасидан экспертлар хулосаларини, мутахассисларнинг маълумотнома-маслаҳатларини мижознинг розилиги билан сураш ва ёзма тарзда олиш;

унга ваколат берган ёки унинг ҳимоясида бўлган шахсга нисбатан иш юритаётган судга ва бошқа давлат органларига тўпланган материалларини тақдим этиш;

мансоблар шахсларга илтимоснома ва шикоят бериш ҳамда улардан ёзма тарзда далил-исботли жавоб олиш;

қонун ҳужжатларида кузда тутилган бошқа ҳаракатларни бажариш.

Адвокат ёрдамчига эга бўлиши мумкинлиги кўрсатилган бўлса, адвокатнинг адвокатлик фаолиятининг кафолатлари.

Адвокатнинг касбга оид ҳуқуқлари, шанъи ва қадр-қиммати қонун билан қўриқланади. Адвокатнинг касбий фаолиятига у ёки бу тарзда аралашиб, улар ўз касбий вазифаларини бажараётганда олган муайян маълумотларни ошкор этишни талаб қилиш, шунингдек, адвокатлар бирлашмаларининг мансобдор шахсларидан ва техник ходимларидан худди шундай маълумотларни талаб қилиш тақиқланади. Адвокат ўз касбий вазифаларини бажараётганда унга бирон-бир шаклда таъсир утказишга йўл қўйилмайди.

Адвокат ҳимоячилик ёки вакиллик вазифасини бажараётганда ўзига маълум бўлиб қолган тафсилотлар юзасидан гувоҳ сифатида сўроқ қилиниши мумкин эмас. Адвокат касбий вазифаларини бажариши муносабати билан қўлга киритилган адвокатлик далиллари (ашёлари), ҳужжатлари ундан олиб қўйилиши ёки қўздан кечирилиши мумкин эмас, шунингдек, унинг ўзи юридик ёрдам кўрсатаётган шахслар билан учрашиб ҳуқуқни чеклашни мумкин эмас.

Адвокатнинг иш юзасидан ҳуқуқий нуқтаи назари хусусида суруштирув органи, терговчи, прокурор, тақдимнома киритиши, шунингдек суд хусусий ажрим чиқариши мумкин эмас.

Адвокат қонунга мувофиқ жисмоний ва юридик шахсларга юридик ёрдам кўрсатаётганлиги муносабати билан уни жиний, моддий ва бошқа жавобгарликни қўллашни билан қўрқитиш ёки бундай жавобгарликка тортиш мумкин эмас.

Адвокатга нисбатан жиний иш Ўзбекистон Республикаси Бош прокурори ва уларга тенглаштирилган прокурорлар томонидан қўзғатилиши мумкинлиги кўрсатилган.

Миясар ҚАБУЛОВА,

журналист.

Ж. ЖАИЖАНОВ,

Элликқалъа тумани.

ҲАҚИҚИЙ ҲАҚИҚИЙ ҲАҚИҚИЙ

Ўзбекистон Республикаси ички ишлар министрлигининг ички хизмат басқармаси басылғы Хожиматов қол қойган алғыснама Сабит Отажоновнинг омиринде ошпес из қалдырди. Алғыснамада оғай дилингиз; «Оскерий хизматтеги, оскерий ҳам сийсий кошилик таярлықтағы жоқары көрсеткишлериниз, оскерий таярлық ҳам оскерий тәртипти беккем-леўдеги жеке ўлесиниз ҳамде ўлгили хизматлериниз ушын Алғыснама жәриялайман...»

Бул хизматте ол 1994 жылдан берминисиз ислеп келмекте. Оның омир баяны онша узаққа созылмайды. 1986—1989 жыллары Нөкис индустриал-педагогикалық техникумун, 1989—93 жыллары халықлар дослыгы орденли Ташкент халық хожалыгы институтында сауда экономикасы курсын сырттан оқып иткерген...

Мийнеткеш инсан қай жерде де өзиниң ҳадал мийнети менен көзге түседи. Сабит Отажов те сол сыяқлы, бул

хизматте өзиниң сап хўжданы зөбер-десини менен көпшиликтиң хўрметине еристи.

Отажовлар шаңарағын үлгили жас шаңарақлар қатарына қоссақ алжаспаймыз.

Шаңарағында өмирлик жолдасы Мария менен бир ул бир қызын тәрбияламақта. «Мениң милициям мени қорғайды» дегендей, Сабиттиң қонсы-қооалары да тынып-тыншымайтуғын инсанниң оларды қорғап туратуғынын билеп жасайды.

Милиция хизматкерлери күни байрамы мүнсийбети менен Нөкис қаласы ҳәкимн Абдибек Аметов қол қойған хўрмет жарлықты алыўға миясар болды. Бунда да Сабиттиң өз исине садықлыгы, оскерий хизматтеги үлги-өрнеги есапқа алынды.

— Базар экономикасының қыйыншылықлары пайытында солдатларды

азық-ауқат, кийим-кеңшеклер менен тәмийинлеў әнейи ис емес,— дейди Сабит аға өз хизмети ҳақында.

— Бул ушын тынымсыз мийнет талап етиледі. Солдатлардың кеўилли хизмет етиўлери ушын барлық шараятлар туўдырылыўы шөрт. Бул ушын бәрхама жигерлилик керек.

Сабит ағаның айтқанындай, солдатлар оны туўсықанындай көрип мудары миннетдаршылық билдиреди.

Сабит те солдатлар кеўилли болса, еркин нәпес алып, өз хизметине өзиниң кеўли толады ҳам өзиниң усы үлги-өрнеги, жеке ўлеси менен уллы ғарезсизликтиң беккемлеп атырғандай болады.

Сабит Отажовтың Алғыснамасы, Ҳатанға хизметтең айқын мысалы. Бул дүньяның көрки адам баласы. Ғарезсизлик берген демниң нышаны...

КИЛМИШИГА ЯРАША ЖАЗО

Қиш кунлари қисқа бўлади. Лекин шунга ҳам саори чидаман кутаётган икки нафар шахс қароёғи тушгач, енгил тин олишди. Хайрият, қаронғи тушди, совуқ қишнинг шамоллари юзларини чимдилайди, атроф қоп-қоронғи—икки қадам нарани куриш амримаҳол.

Икки шарпа шаҳар уйкуга ётганига қаноат ҳосил қилгач аста йўлга тушдилар. Кўзлари олазара, бу сирли кимсалар нега йўлга бевақт чиқдилар? Улар кимлар, ўзи? Уларнинг бундан кейинги саргузаштларини биргаликда кўзатайлик.

Бу икки, қора кийимларини кўзига-ча тушириб кийган шахслар шу кетиш-да Манғит бозорининг пасткам деворининг ёнига келдилар. Атрофга синчков назар содидилар. Жимжитлик.

Олдин бирови девор ошди. Ичкари ҳам сув қўйгандай, «Тезроқ»—шивирлади шеригига, иккаласи бозор ичкари-сига ўтгач аста-секин пусиб олға юра бошладилар. Бозор ичига жойлашган Аметов Гулмирзага қарашли будкага етгач тўхтадилар. Ҳеч ким йўқ, «Хо-зирдан қўлай пайтни топиш қийин»,—ўйладилар улар. Муқаддам судланган Сафарбой Собировга будканинг қулфини шовқинсиз бузиш қийин бўлмади. Манғит шаҳрининг Дўстлик кўчасида яшовчи бу шахснинг шериги ҳам бегона эмас, ҳамшаҳари Анвар Раҳимов эди. Бундан ўмарилган 13976 сўмлик эҳтиёт қисмлар ўғриларга камдай туюлди. Ҳар кунни тушиб турибмизми деган ҳаёлда улар Исмоил Мингбоевнинг дўкон будкасини ҳам тинтиб кўришга қарор қилдилар. У ердан ҳам қўруқ чиқмадилар алоатта, яхши асл кийимлардан танлаб-танлаб олинди.

Тўғрироғи қиймати 48560 сўмлик кийим-кечакни ўғирлашди. Тун уларнинг қора кийимини яширади.

Ўтган йилнинг 7 декабрь куни эрта тонгда туман ички ишлар бўлими навбатчи қисмидаги телефон жиринглади. Зудлик билан тезкор гуруҳ тузилди, ва иш бошлади. Тез қилинган ҳаракатлар ўз самарасини берди—ашёвий далиллар билан жиноятчи Анвар Раҳимов қўлга олинди. Лекин ўғрибоши Сафарбой Собиров қочиб улгурганди.

...Ўрганган қўлгил ўртанса қуймас деганларидай 7 йил «ўтириб» келган Сафарбой Собиров қиссадан ҳисса чиқармади—тинчгина ҳалол меҳнат қилиб юриш ўрнига яна ўғирлик қилди.

Шериги қўлга тушгач у қочиб юриб яна янги, ишончли шерик излай бошлади. Кўп ўтмай у билан жиноий тил бириктирган Нурбек Бекмонов ва Комил Ойманов каби шериклари билан яна уз «фаолиятини» бошлаб юборди. «Вобур» хусусий ошхонани ўмардилар. Унинг эгасининг сақлаб қўйган 35100 сўмлик янги кийим-кечаги ўғрилари томонидан шип-шийдан қилинди. Вир зумда, оппосон топилган пулнинг қадри бўлармиди. Улар ҳам бели оғирмаган пулга еди-ичди. Қолганини ўзаро тақсимладилар. Норкотик моддаларни истеъмол қилиш учун ҳам анча пул сарфланди. Ҳар қалай тезкор гуруҳ жиноятчи Н. Оймановнинг уйини тинтув қилиш чоғида топилган 11,5 грамм анаша моддасини кўриб шундай хулосага келди.

Кейинги суриштирув тергов чоғида бу гумонлар тўла-ўз тасдиғини топди. Шундай қилиб бу ўғрилари тўдаси фощ бўлди.

Ўзбекистон Республикаси Жиноят кодексининг 169-моддаси 3-ва 4-қисми билан ва 276 модданинг 2 қисми билан айбли деб топилди. Ўғрилари устидан тўпланган материаллар халқ судига оширилди. Булиб ўтган суд мажлисларининг бирида бу иш қараб чиқилди. Ўғрилари қилмишига яраша жазоландилар. Ўйламасдан, осон пул топишга интилган, бу шахсларнинг эндиликда «ўтириб» ўйлаб кўришга юмалол вақтлари етарли бўлди.

К. БОБОЖОНОВ.

Амударё тумани Ички ишлар бўлими бош терговчиси, милиция капитани.

Ўзимиз ҳақимизда нима биламиз?

Дарвоқе, нима биламиз ўзи? Билганимиз; неча кило тош босишимиз, мижозимизга нима ёқади-ю, нима ёқмайди, кучимиз, иродамиз нимага қодирлиги ва яна айрим шунга ўхшаган маълумотлар. Танамизда нима содир бўлиши-в, юрак-томир, асаб толалар тўғрисида ўйлаб ўтиришга замона зайли имкон бермайди.

Одомзат умр бўйи ўртача ҳисобда 40 тоннага яқин овқат, яъни ўртача 70 йиллик ҳаётида 11 тонна нон, 70 пуд (1 пуд 16,3 килога тенг) туз ва 7 тонна гўшт, туҳум ва балиқ истеъмол қиларкан. Шунингдек, 42 тонна суюқлик ичаркан. Бунга она сутти, чой, сув ва арақ-парақлар ҳам қиради.

Нафас олган ҳавосини ўлчаيدиган бўлсак, 380 минг кубометрни ташкил этади. Юрагимиз шунчалар бақувват эканки, унинг кучи ҳар йили 900 килолик юкни 14 метр баландликка кўтариб чиқишга тенг экан.

Миямиз 10 миллиард хужайрадан иборат. У 86 миллион ахборот ва маълумотни эслаб қолишга қодир. Мияда ҳар дақиқа юз мингга яқин кимёвий реакция содир бўлади.

ЎҚИНГ, ҚИЗИҚ!

Теримизнинг ҳар 6,5 квадрат сантиметрида 25 метр асаб толалари, мингдан ортиқ асаб нуқталари, 6 метр қон томирлари бор.

Инсонда ҳид сезивчи органнинг умумий ҳажми 4,8 квадрат сантиметрни ташкил этади, итда бу орган 64,3 квадрат сантиметр, қуёнда эса тана юқори қисмининг умумий ҳажмига тенг.

Кўп гаплашмагани маъқул

Амриқолик руҳиятшунос Бердиул ўз тадқиқотларига асосланиб қатъи айтдики, эр-хотин бир кеча-кундузда 27 дақиқадан ортиқ гаплашмаслиги керак экан. Ана шундагина бундай оилалар барқарор бўларкан.

Никоҳ узиги ва келиннинг оқ либоси
Маълумки айни замонада келин-куев никоҳини никоҳ узугисиз тасаввур этиш қийин. Зеро, бу одат турмушимизга шунчалар сингиб кетдики, ҳатто бозор иқтисодиёти деган «аждаҳо» ҳам бу анъанани тўхтата олмайди экан.

Маълум бўлишича, ўнг қўлдаги тўртинчи бармоққа узук тақиш қадимги Мисрда одат тусига кирган экан. Ушанда фиръавалар тўртинчи бармоғини юрак клапанлари билан алоқаси бор деб ҳисоблашган ва шунинг учун ҳам ўша бармоққа никоҳ узугини тақишган.

Келиннинг тўйда оппоқ либосда бўлиш одати эса бизга Овруподан кириб келган. Бу либосни биринчи марта 1558 йили Мария Стюарт қирол Франциско Икинчига никоҳланганда кийган. Бунгача эса Оврупода келинлик либоси кип-қизил рангда бўлган.

Сайёрамиз кўчаларида тезлик қандай?

Маълум бўлишича, италияликлар жаҳонда машинани энг тез ҳайдовчилардир. Бу мамлакат шаҳри кўчаларида автомобилни соатига 110 километр тезликда ҳайдашга рухсат этилган бўлса, катта кўчаларда 140 километр. Тезлик бўйича бошқа ўринлар қўйидагина тақсимланган; Олмония, Австрия, Швейцария ҳамда Франция—соатига 130 километр, Испания ва Бельгия—120 километр, Буюк Британия—112, Швеция—110, Голландия—100 километр.

АНА ТӘБИЯТЫМЫЗДЫ САҚЛАЙЫҚ

Республикамыздың ғарезсизликке ери-сиуи бизиң турмысымызда үлкен бир жаңалық болды. Халқымыз қуанышқа бөленди. Елимиз жаңаша жол менен раўажланып, бир қанша жетискенлик-лерге ерисип атыр.

Хўкиметимиздиң баслы мақсетлери-ниң бири халықтың тынышлығы, ао-данлығы хэм ден саулығы.

Көп жыллардан берли пүткил дүнья машқаласына айланған «Арал маселе-си» хўкиметимиздиң дыққат орайынан шетте қалып атырған жоқ.

Бул бойынша хўкиметимиз басшыла-ры қолдан келген илажларды көрип атыр, ҳәттеки шет мәмлекетлер төре-пинен үлкен жәрдемлер көрсетилмекте. Елимиз ерискен ғарезсизлик шара-паты менен елимизде бир қанша унам-лы өзгерислер жүз берип атыр. Хўки-метимиздиң халық абаданлығын тө-мийинлеуге дыққаты үлкен.

Бул бойынша бизиң Республика бас-шыларымыз, халқымыз, бул экология-лық апатшылықтың тәсиринен бир қан-ша адамлардың наўқасланып ден сау-лықлары төменлеп атырғанлығын кө-рип тынышсызланбақта. Ҳақықатында да Орта Азия регионы бойындағы жа-саўшы халықлардың, соның ишинде би-зиң Қарақалпақстан Республикамыздың турғынлары әсиресе хәмледар ҳаяллар хэм жас келешек әўладларға усы эко-логиялық апатшылықтың тәсири тийип атыр.

Жоқарыдағы айтылғанлардың алдын алыў хэм тәбиятымызға қайшы келти-ретуғын жумысларды болдырмаў бо-йынша 1989 жылы дүзилген Қарақал-пақстан Республикасы тәбиятты қорғау бойынша мәмлекетлик комитети жумыс алып бармақта, соның менен бир қатарда Республикамыздың шығарған «Нер ҳақында»ғы, «Суў хэм суўдан пайда-ланыў ҳақында»ғы «Ҳауа атмосферасын

қорғау ҳақында»ғы, «Жер асты қазы-ла байлықларын қорғау ҳақында»ғы хэм басқада нызам, қарарларды қада-ғалай отырып, 1992 жыл 14 декабрь-деги қабыл етилген Қарақалпақстан Республикасы Жоқарғы Кеңеси баслы-ғының «Тәбиятты қорғау ҳақында»ғы нызам талапларын қадағалап барады.

Бул жумысларды яғный ана тәбия-тымызды қорғауда, оны аман сақлап қалыўда хэм тәбият бузыўшылықты болдырмаў ушын бизиң комитет ин-спекторлары елде болса хўқық қорғау уйымлары менен тығыз байланыста бо-лып, үзликсиз жумыс алып барсақ бир қанша унамлы жумысларды әмелге асырамыз. Себеби, бизиң инспекторла-рымыздың ис жобасында хўқық қор-ғау уйымлары менен де бирге ислесиў илажлары жыл басында белгиленген.

Мысалы; Жақында Әмиўдәрәя раю-ны Қанлы хожалығының №21 бригада да жасаўшы пуқара ҳеш жерде жумыс ислемейтуғын Оразымбетова Зухрадан шағым арза түсип, оны Арал бойы тә-биятты қорғау прокуратурасы хызмет-керлери менен биргеликте арза берген жерде болып, онда пуқараның арзада көрсетилген фактлери толығы менен дә-лийленди. Бул Қанлы хожалы-ғы 1997 жылы аўыл хожалығы жылын-да жерден нызамсыз түрде пайдаланып онда арза бериўши, Оразымбетованың уй қапталларына 8 га шамалас жер майданға салы еккен.

Нәтийжеде жер ҳақындағы нызам-ның 54-статьясы бузылып бул салғы берилген суўлар Оразымбетованың отырган жайының ишлерине, қапталла-рына өткен хэм оның уй қаптал бағы-ның қуўрап қалыўына себепши болған. Және бир мысал, Қарақалпақстан Рес-публикасы Жоқарғы Кеңеси баслығы-ның 242/1 санлы шығарылған Респуб-ликаны көгалландырыў, елатлы пункт-

лерди абаданластырыў, санитариялық гигиенаны жақсылаў бойынша пәрманы-на муўапық қала хэм районларды, аўыл-ларды қадағалай нәтийжесинде Шома-най районындағы Әмир Темур көшесин-де жайласқан оқыў комбинатының ал-дында ҳәр қыйлы шығынды затлар ийисленген ҳалда патасланып үйилип жатырғанлығы анықланды. Бул жағ-дайды сапластырыў, шығындыларды алып таслап, оларды салатуғын арнау-лы орынды ажыратыў инспекциямыз төрепинен буннан бұрында ескертилген еди. Бирақ бул ескертиў усы уақытқа шекем орынланбаған. Бул бойынша би-зиң комитетимиз хэм қала ҳәкими тө-репинен оқыў комбинаты директоры Азизовқа 600 сўм муғдарында жәрий-ма салынды.

Мине усындай нызам тийкарында хўқық қорғау уйымлары менен бирге-ликте жумыс ислеп, елимиздиң абадан-шылығын саў саламатлығын қорғау ме-нен бир қатарда ана тәбиятымыздыда қорғап бирге жумыс ислесип барғаны-мыз мақул болады. Усы жоқарыдағы фактлерге тийкарланып сөзимниң дә-лийли ретинде 1994 жылы 11 январда Қарақалпақстан тарихында Орайлық Азия мәмлекетлериниң басшыларының Арал машқалаларына арналған ушы-расыўлары хэм ана тәбиятымызды қор-ғау, Арал машқалаларына арналған БМШ басламасы менен өткерилген 1995 жылғы 18-20 сентябрь аралығын-да Нөкис қаласында Халық аралық сим-позиумында Президентлеримиздиң қол қойысыўлары толық дәлийли бола ала-ды.

Едил ИСАКОВ,

Қарақалпақстан Республикасы тә-биятты қорғау бойынша мәмлекетлик комитетиниң I-категориялы аға инспек-торы.

БЕРДАҚ БАБАМ МЕНЕН СЫРАЛАСЫҰ

Зар шегип муң, шегип ханлық заманда,
Кеулиң қапа болып хәр атқан таңда,
Әрман еткен заман туўмай бахтына,
Әдалатлық ушын жанған шайырсаң.

Аралды жағалап күнлер кеширип,
Бала бағыў қыйын екен өсирип,
Ауына бир «шөкше» түспей илинип,
Мийнет мүшкил зарын тартқан бабам-саң.

Хұрлиман қызыңыз қыссахан бақсы,
Саз шертер оятар дейди жыланды,
Өмирде қалады жақсының аты,
Изинизде ат қалдырған шайырсаң.

Ерназар бий халқын қоллап жүргенде,
Шейт кетти дедиң Түркістан елге,
Тилге шешен болмас, сендей бир беңде,
Бәйги сызығынан озған шайырсаң.

Өмирде инсанға дәўран бир келер,
Сиздей шайырларға қос өмир берер,
Руўхыңыз тири, ақ патиянды бер,
Шайырлар патшасы хәзирет шайырсаң.

Тағдирим, дәўирим, заманым басқа,
Шайырлық қарамас ғарры хэм жасқа,
Атыңды жазғандай бир қулпы тасқа,
Жүрегимде орнап қалған шайырсаң.

Және келди Еркінликтің заманы,
Сиз ойлаған диниң бардур бағманы,
170—жасқа шыққан сиздей бабамды,
Мың ардақлап қосық жазсам қайылман,
Әдалат отына жазған шайырсаң.

Ж. ТӘҢІРБЕРГЕНОВ.

Қоңырат районы.

ДАҒАЗА

«Адам хәм Нызам» газетасының оқыўшылары 1996—1997 жыллары га-зетамызға қатнасып, оқып өз пикирле-рин билдирип турғаны ушын өз мин-нетдаршылығымызды билдиремиз.

Республикамызда шығып турған бар-лық газеталардың тиражынан «Адам хәм Нызам» газетасы ең алдында.

Газета оқыўшыларының санының кө-бейиўине байланысly «Адам хәм Ны-зам» газетасы 1998 жыл ушын жазы-лыўға шақырады.

Мекемелер ушын 1 жыллық баҳасы 1500 сўм,

Жеке пуқаралар ушын 1 жыллық ба-ҳасы 500 сўм деп жариялайды.

«АДАМ ХӘМ НЫЗАМ»

ШӨЛКЕМЛЕСТИРИҰШИЛЕР; Қара-қалпақстан Республикасы Прокуратура-сы, Әдиллик Министрлиги хэм Ишқи исе-лер Министрлиги

Газета А-3 форматында нұсқасы 12500 576 бұйыртпа менен басылды. Газета айына 3 мәртебе шығады.

Бас редактор

Роза КӨБЕЙСИНОВА.

Редакцияның жәмийетлик кеңесгөйлері:

Парахат АЙТНИЯЗОВ, Бахмурат СЕЙТМУРАТОВ, Батыр МАТ-МУРАТОВ, Халмурза МАМУТОВ, Фархад НИЗАМОВ, Азат НУР-ЖАНОВ, Жаңабай САДЫҚОВ, Жаңабай ШЫЛМАНОВ, Замира ШАМУРАТОВА, Ҳакимбай ХАЛИМОВ.

Мөкан жайымыз;

Инд; 742000. Нөкис қаласы

Ғарезсизлик көшеси №44 жай. телефон; редактор; 4—47—59.

Басыўға рухсат етилген ўақты 15.00 Индекс 64524